

Social learning, mogelijkheden voor de MLI

Over de auteurs

Judith van Hooijdonk is als I-adviseur bij Zuyd Hogeschool betrokken bij ict-innovaties in het onderwijs en ict-docentprofessionalisering. Zij is een fervent gebruiker van sociale media, Twitter noemt zij haar ‘permanente bijscholingscursus’ en haar diverse blogs haar ‘buitenboordbrein’. Binnen haar mastertraject ‘Leren en Innoveren’ van Fontys Hogescholen heeft zij het leren met sociale media vanuit theoretisch en onderwijskundig perspectief op verschillende terreinen verkend.

judith.vanhooijdonk@zuyd.nl
twitter: [@jujuutje](https://twitter.com/jujuutje)
blog: 2beJAMmed.org
linkedin: <https://nl.linkedin.com/in/judithvanhooijdonk>

Petra Swennenhuis is onderzoekster en docent aan de Master Leren en Innoveren (MLI) van Fontys Hogescholen en heeft Judith begeleid in haar onderzoek over *social learning* bij hbo-docenten. Zij is een beginneling op het gebied van sociale media, maar ziet veel mogelijkheden om dit in te zetten in professionele leergemeenschappen.

petra.swennenhuis@fontys.nl
linkedin: <https://www.linkedin.com/pub/petra-swennenhuis/a/796/878/nl>

Naar aanleiding van het praktijkgericht onderzoek dat Judith in het kader van de MLI heeft verricht, verkennen zij in deze publicatie samen aan de hand van de recente uitgave van De Leeuwe & Rubens (2015) vanuit student- en docentperspectief de mogelijkheden van *social learning* voor de MLI. Deze master is gericht op het professionaliseren van de leraar. De lerenden zijn afkomstig uit alle onderwijssectoren en hebben vele jaren ondervinding. Deze volwassen studenten leren onderwijsvernieuwingen kritisch te begeleiden en deze te onderscheiden van trends, mythes en hypes op onderwijskundig terrein. Binnen de MLI staat actief, motiverend, samenwerkend leren centraal, waarbij *peerfeedback* in de leerteams een centrale rol speelt.

Veranderende samenleving

We leven en leren in een samenleving waarin de verandering centraal staat en zekerheden er niet meer zijn. Het leren, kennis delen en het communiceren gebeurt meer en meer met behulp van ict, in het bijzonder sociale media. Samenwerkend leren is niet iets van de laatste decennia maar door de opkomst van internettechnologie wel sterk onder de aandacht gekomen en sluit daarmee aan bij de onderwijskundige opvattingen van de afgelopen 20 jaar dat leren vooral plaatsvindt via sociale interactie. De term *social learning* die hiervoor nu gebruikt wordt, is niet nieuw. In de jaren zeventig van de vorige eeuw ging Bandura in zijn Social Learning Theory er al van uit interactie belangrijk is voor leren. Door sociale media krijgt *social learning* wel een nieuwe dimensie. De Leeuwe & Rubens (2015) definiëren *social learning* als “samenwerkend leren met behulp van sociale media, waarbij de lerende veel controle heeft over wat, hoe, waar en waarmee er geleerd wordt”.

Social learning staat voor verandering in leren. Met name flexibiliteit, veerkracht, wendbaarheid en weerbaarheid worden belangrijker in ons onderwijs zoals dat ook centraal staat in de onlangs

gepubliceerde strategische agenda van de Vereniging Hogescholen voor de komende tien jaar. Ook de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) benoemt aanpassingsvermogen naast kenniscirculatie als cruciaal in haar rapport 'Naar een lerende economie'. In onderwijstrendrapporten zoals #hbo2025 en de jaarlijkse Horizon van Educause wordt het samen professionaliseren door met, van en door elkaar te leren, al dan niet binnen *communities* of netwerken, met behulp van sociale media, steeds benadrukt.

Sociale media spelen een belangrijke rol bij *social learning*. Door sociale media is het gemakkelijk om informatie en 'peers' te vinden, om samen problemen op te lossen en nieuwe kennis te ontwikkelen en te delen, op elk moment vanaf elke plaats. Mede door de mobiele technologie zijn sociale media niet meer weg te denken uit ons leven en hebben ze ook invloed op de visie op leren. Gepersonaliseerd leren, actief leren en dat levenslang zijn belangrijke thema's die ons beeld van het onderwijs van nu beïnvloeden. Tevens wordt informeel leren tegenwoordig steeds meer gezien als een belangrijke manier van professionaliseren. Vanuit de literatuur wordt de maatschappelijke noodzaak van het (kunnen) participeren in (sociale) netwerken in de huidige kennissamenleving regelmatig benoemd. Sociale media zijn de hypefase voorbij; over een paar jaar zijn wellicht de huidige populaire netwerken vervangen door anderen, maar het fenomeen blijft bestaan. Het gaat bij *social learning* niet om de sociale media tools maar over ontwikkelingen als samenwerken, kennis delen, openheid en verbinding. Onderwijsprofessionals zouden *social learning* 'voor moeten leven'. Het is immers de verantwoordelijkheid van het onderwijs leerlingen en studenten voor te bereiden op de samenleving en uiteindelijk op het arbeidsproces. Dit geldt ook voor de MLI-student, de werkende onderwijsinformatieprofessional afkomstig uit verschillende onderwijssectoren. Het is interessant om te onderzoeken in hoeverre *social learning* en het leren met behulp van sociale media is ingebed in een masteropleiding rondom de nieuwste inzichten op het gebied van leren en innoveren.

Social learning en professionalisering

Vanuit (onderwijs)organisatieperspectief is het belang van samenwerken en kennis delen in netwerken evident. Aanleiding van het onderzoek van Van Hooijdonk (2015) is de aandacht voor samenwerken en kennis delen in netwerken dat steeds meer vorm krijgt door middel van ict, met name sociale media. Het onderzoek vond plaats bij een docententeam van een hbo-gezondheidszorgopleiding, waarin 47 docenten via een vragenlijst (n=33) zijn bevestigd naar hun digitale competenties, in een focusgroepbijeenkomst (n=5) is verder ingezoomd op de kansen en mogelijkheden die sociale media voor de netwerken van dit docententeam kunnen bieden. Uit dit onderzoek blijkt dat de betrokken docenten samenwerken in netwerken belangrijk vinden. Ook zijn zij gemotiveerd hun onderwijs met behulp van ict te verbeteren en willen ze aansluiten bij de technologische veranderingen. Toch blijkt dat het merendeel van de docenten sociale media nauwelijks inzet in hun onderwijs en netwerken. Hoewel uit de literatuur blijkt dat sociale media een positieve invloed hebben op betrokkenheid van studenten, de netwerkvorming, en de participatie bij leeractiviteiten, zien de docenten uit het onderzoek nog geen mogelijkheden en kansen om met sociale media open kennis te delen en het online samenwerken te ondersteunen. De docenten gaven aan dat het gebruik van sociale media (Twitter en Facebook) nog veel als privé activiteiten gezien worden. "Ik gebruik het privé echt minimaal, mijn meeste sociale media activiteiten zijn werk maar ik voel me niet zo prettig als iemand ziet dat ik mijn Twitter of Facebook open heb. Ja dat is heel gek maar het is gewoon zo." Om op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen gebruikt eenderde van de docenten sociale media (vooral LinkedIn). Het online delen van kennis of

ideeën gebeurt relatief weinig, een ruime meerderheid zegt dit nooit via internet te doen. Dit beeld komt overeen met de resultaten van het onderzoek van iXperium HAN (Uerz, Kral, & de Ries, 2014).

Binnen de MLI wordt gebruik gemaakt van diverse leertechnologieën: een portal, een elektronische leeromgeving, blogs, en e-mail. In de lespraktijk gebruiken de MLI-docenten diverse sociale media tools, zoals Glogster, Padlet, YouTube, Socrative. Blogs worden veel ingezet, echter niet om het actief leren te bevorderen maar vooral ter vervanging van de elektronische leeromgeving, dus als éénzijdig communicatiemiddel en verzamelbak van PowerPoint en hyperlinks. Recentelijk, met de introductie van een leerarrangement als een game, is binnen de MLI een nieuwe stap gezet naar het online, gezamenlijk en motiverend leren van studenten. De ervaringen van zowel studenten als docenten zijn positief en vormen de basis voor doorontwikkeling.

Tijdens wekelijkse fysieke MLI-studiebijeenkomsten is veel aandacht voor samenwerkend leren en het geven van feedback. De elektronische leeromgeving die de MLI gebruikt, faciliteert dit samenwerkend leren niet. Deze omgeving wordt alleen gebruikt voor het opslaan van onderwijsinhoud en het inleveren van opdrachten. De afstand tot de opleiding kan verkleind worden door het aanbieden van een online leer- en samenwerkingsomgeving die tegemoet komt aan de behoefte van relationele verbondenheid en die kan bijdragen aan het zelfgeorganiseerd leren. Het met elkaar in verbinding blijven, ook online, creëert een nabijheid die belangrijk is voor de intrinsieke motivatie (één van de psychologische basisbehoefte volgens Ryan & Deci). In zijn proefschrift stelt Hermans (2015) dat volwassen lerenden zelf de regie willen hebben over hun eigen leerprocessen, autonoom zijn in wat en hoe zij leren, waarbij zelfgeorganiseerd (informeel) leren een belangrijke rol speelt. Een online leer- en samenwerkingsomgeving als sociaal leernetwerk waar op basis van profielen interactie en kennis en reflecties delen tussen studenten wordt, bevordert *social learning*.

Het inzetten van sociale media bij leer- en werkprocessen is niet voor iedereen vanzelfsprekend. De open cultuur en de snelheid waarmee deze veranderingen plaatsvinden, vragen van docenten en studenten om een nieuwe *toolset*, *mindset* en *skillset*. Participatie in sociale media vraagt naast digitale competenties om in een bepaalde mate van openheid relaties op te bouwen, om vrijelijke kennis en ervaringen te delen, om een proactieve houding en het benutten van je netwerk. Uit het onderzoek van Van Hooijdonk (2015) bleek dat veel hogeschooldocenten hun digitale competenties ten aanzien van online samenwerken en open kennis delen niet hoog inschatten. Dit beeld komt overeen met de ervaringen van veel MLI studenten; ook zij voelen zich vaak bewust onbekwaam ten aanzien van digitale competenties. Naast digitale competenties worden ook privacy-issues als argument gebruikt om sociale media niet voor leren, samenwerken en kennis delen te gebruiken. Er zijn ook wel juridische vragen te stellen bij het gebruik van sociale media binnen een formele onderwijssetting. Kan een docent een student verplichten tot het aanmaken van een account op Facebook, Google, Wordpress, Dropbox? Sociale media bieden prachtige kansen voor co-creatie maar als onderwijsontwerper moet je wel goed nadenken met welk doel je welke tool inzet. Immers de keuze om sociale media te gebruiken ligt bij de gebruiker zelf en is niet af te dwingen. Toch zijn er ook veilige, meer afgesloten leeromgevingen beschikbaar waarmee *social learning* gestimuleerd kan worden. Leeromgevingen zoals Feedbackfruits of Simulise (bijvoorbeeld het Leerplein van de Nieuwste Pabo) bieden sociale media-achtige tools waarmee studenten en docenten meer open kunnen communiceren en kennis kunnen uitwisselen, kunnen reflecteren en elkaar open feedback geven. Hierdoor wordt het onderwijs interactiever en wordt de mogelijkheid geboden om samenwerkend leren online buiten de fysieke

studiebijeenkomsten voort te zetten. Deze omgevingen zouden voor de MLI een mooie uitdaging zijn om *social learning* te faciliteren waarbinnen sociaal leeractiviteiten plaats kunnen vinden zodat interactie tussen studenten kan toenemen.

Nieuwe kansen

Casus 'Nieuwe kansen voor praktijkgericht onderzoek'

Het kunnen benutten en opzetten van praktijkgericht onderzoek behoort tot de competenties van aan afgestudeerde MLI-er. Aangezien MLI studenten in hun dagelijkse werk vaak niet veel ervaring opdoen met praktijkgericht onderzoek vormt dit leerarrangement voor veel studenten een grote uitdaging. In de huidige opzet werken de studenten tijdens het eerste jaar aan een onderzoeksvoorstel en voeren zij in het tweede jaar een onderzoek uit. Hoewel ze hierbij intensief worden begeleid, blijkt dat in de praktijk niet altijd just-in-time. De studenten komen één keer in de acht weken (zoiets?) samen met hun leerteam. Het onderzoekstraject geschiedt vooral in eigen tijd en tempo.

Ook bij het uitvoeren van een praktijkgericht onderzoek kan *social learning* ondersteunend zijn. In de rol van *reflective practioner* dient de MLI-student te beschikken over vaardigheden als het kunnen geven van feedback, het kritisch beoordelen en reflecteren. Door bijvoorbeeld het inzetten van blogs kunnen studenten worden gestimuleerd na te denken en te reflecteren over hun onderzoeksproces. Door vervolgens medestudenten te stimuleren (al dan niet met credits) hierop te reageren ontstaat er een gesprek waardoor besproken concepten worden aangescherpt. Door reflecterend bloggen in plaats van e-mailen naar de onderzoeksbegeleider (en enkele mede-studenten uit het leerteam) kunnen de studenten van elkaar leren, zo ontstaat er een kennisbron die *just-in-time* beschikbaar is voor iedereen met toegang. *Social learning* gaat om verantwoordelijkheid bij de student te leggen, dat betekent ook dat hij/zij moet kunnen bepalen hoe 'open' zijn blogs zijn, en of ook het werkveld waar het onderzoek plaatsvindt, toegang krijgt tot zijn blogberichten. Als opleiding kun je er voor kiezen gebruik te laten maken van beschikbare blogtools als Wordpress of Blogger. Een leeromgeving als het Leerplein van de Nieuwste Pabo biedt vergelijkbare tools. Het voordeel van het inzetten van zo'n omgeving is dat studenten in veilige omgeving sociaal kunnen leren. Tevens wordt binnen zo'n omgeving een community gevormd waarbinnen de MLI-studenten elkaar kunnen ontmoeten. De MLI-studenten zien elkaar immers maar één dag in de week. Het meeste leren vindt buiten de leerteams plaats. Het opbouwen en onderhouden van een profiel is in zo'n omgeving dan ook belangrijk. Binnen het leerproces van de MLI speelt *peerfeedback* een centrale rol. Bij *peer feedback* wordt gebruik gemaakt van elkaars kennis, daarom is het ook belangrijk dat de profielen van de studenten actueel zijn. Door ook persoonlijke informatie aan de profielen toe te voegen wordt onderling vertrouwen bevorderd waardoor onderlinge relatie versterkt worden.

Bespiegelingen

Een perfecte leeromgeving bestaat niet. Niet iedereen ziet de mogelijkheden van informeel leren en gepersonaliseerd, *gamified*, open onderwijs. In de publicatie van De Leeuwe & Rubens (2015) benoemen zij "om lerende te leren hoe zij als professional bij kunnen blijven op hun vakgebied door sociale media te gebruiken voor informeel leren" als een valide reden om sociale media binnen het onderwijs in te zetten. Terecht stellen zij dat implementatie van *social learning* in het onderwijs als een "complexe en radicale verandering". Dat komt omdat hiermee meer regie bij de lerende wordt gelegd, zij krijgen daarmee een grote mate van eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van het leerproces.

De vraag waarom doen we de dingen zoals we ze doen en waartoe dient ons onderwijs zijn vragen die passen in een masteropleiding rondom leren en innoveren. Juist op zo'n opleiding waar onderwijsprofessionals uit alle onderwijssectoren samen leren en vernieuwingen in het onderwijs onderzoeken, zou het zelf ervaren en evalueren van trends centraal moeten staan. In deze bestaande cultuur van lerend vernieuwen zouden gedeelde perspectieven gevormd kunnen worden en gezamenlijke handelingspraktijken ontwikkeld. Al *lerend vernieuwen* wordt dan kennis uitgewisseld, onafhankelijk denken gestimuleerd en ruimte gecreëerd om verschillende opvattingen te onderzoeken en alternatieven af te wegen.

Social learning past binnen de ontwikkelingen van onze netwerksamenleving. Sociale media stellen lerende in staat om samen te werken, kennis te creëren en te delen. Het inbedden van informeel leren binnen een curriculum kan zelfgeorganiseerd leren bevorderen. Dat past binnen het streven naar een lerende economie en de veranderende visie op leren ten aanzien van gepersonaliseerd en levenlang leren. Het inzetten van sociale media lijkt positieve effecten te hebben op de autonomie en relationele verbondenheid van studenten. Toch zijn er nog geen onderzoeksresultaten naar de effectiviteit van *social learning* bekend. Voor een masteropleiding rondom de nieuwste inzichten op het gebied van leren en innoveren zou het een mooie uitdaging zijn om dit te onderzoeken.

Referenties

De Leeuwe, M. & Rubens, W. (2015). *Social learning en leren met sociale media*. Groningen : Noordhoff.

Hermans, H. (2015). *OpenU: design of an integrated system to support lifelong learning* (Doctoral dissertation, Open University, Heerlen, Netherlands). Retrieved from <http://dspace.ou.nl/handle/1820/5998>

Uerz, D., Kral, M., & De Ries, K. (2014). *Lerarenopleiding voor de 21ste eeuw: Leren en lesgeven met ict*. Nijmegen: iXperium/Centre of Expertise Leren met ict. Retrieved from <http://specials.han.nl/sites/ixperium/blijf-op-de-hoogte/nieuwsberichten/lerarenopleiding-voor-de-/Lerarenopleiding-voor-de-21e-eeuw-Dana-Uerz.pdf>

Van Hooijdonk (2015). *Leren professionaliseren: Leer-ontwikkel-werk-samen-onderzoek-kennis-deel* (Master's thesis Fontys Hogescholen, Eindhoven, Netherlands)